

Vabariigi Valitsuse 28. juuni 2007. a määruse nr 182
„Kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad
ning tasu arvutamise ja maksmise kord“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohase määrusega muudetakse Vabariigi Valitsuse 28. juuni 2007. a määrust nr 182 „Kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad ning tasu arvutamise ja maksmise kord“. Määrust muudetakse riigieelarveliste kärpete vajaduse tõttu, samuti on muudatused mõjutatud tegevuse muutmise valdkonnas. Esmalt muutub riigikeele õppimine ja selle praktiseerimine vanglateseskkonnas kinni peetud isikutele veelgi kättesaadavamaks ning vanglas on aina rohkem võimalusi riigikeele õppimiseks. Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi *ESF*) rahastuse abiga alustavad 2024. aasta neljandas kvartalis Eesti vanglates tegevust keelekohvikud, kus saavad osaleda nii juba teenusel (riigikeele kursusel) osalevad kinni peetud isikud kui ka isikud, kes veel riigikeele koolitusel ei osale.

Teisalt on määruse muutmise seotud tegevuse muutmise. Nimelt oli kõnealuse määruse loomise ajal määruse eesmärk suunata kinni peetud isikuid õiguskuulekamale käitumisele ja enese arendamisele tasu maksmise kaudu. Riigikeele omandamise soov peab tulema kinni peetud isiku sisemisest motivatsioonist, mitte väliste motivaatorite mõjul. Seejuures koheldakse vabaduses olevaid riigikeele õppijaid ebavõrdselt vanglas viibivate riigikeelt omandavate kinnipeetavate isikutega, sest vanglas makstakse riigikeele koolitusel osalemise eest tasu, mujal mitte. Tasu maksmine aga ei näita alati isiku motiveeritust ega ka hoiakuid ja tahet riigikeelt õppida ning rääkida.

Eelnõukohase määrusega muudetakse Vabariigi Valitsuse 28. juuni 2007. a määruse nr 182 „Kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad ning tasu arvutamise ja maksmise kord“ redaktsiooni avaldamismärkega RT I 2007, 45, 321.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi vanglate osakonna taasühiskonnastamise talituse nõunikud Triin Salomets (triin.salomets@just.ee, 5860 3056) ja Grete Jalast (grete.jalast@just.ee, 5884 3617). Määruse eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (ailli.sandre@just.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu eesmärk on muuta määrust, mis reguleerib kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrasi ning tasu arvutamise ja maksmise korda.

Eelnõu §-s 1 täpsustatakse kehtiva määruse § 1 lõike 3 sõnastust. Täpsustuse käigus asendatakse sättes sõna „makstakse“ sõnaga „võib maksta“, kuna vangistusseaduse § 34¹ lõikes 1 on samuti sätestatud võimalus maksta kinnipeetavale õppimise eest tasu, mis ei tähenda kohustust maksta tasu. Kuna kehtiva määruse sätte sõnastus on seadusega võrreldes kohustav, ühtlustatakse määruse sõnastus seaduse sõnastusega.

Eelnõu §-ga 2 täiendatakse määrust §-ga 5¹, mille kohaselt peatatakse kinnipeetavatele õppimise eest tasu maksmine ajavahemikul 01.01.2025–31.12.2027.

Muudatus on seotud nii tegevuse muutmise kui ka valdkonna arenguga. Selgitame, et kinnipeetavatele on kavandatud suuremas mahus kõrvaltegevus ehk nn keelekohvikud, mille kaudu arendatakse kinnipeetavate isikute keeleoskust ja igapäevast suhtlemist. Keelekohvikute eesmärk on toetada kinnipeetavate isikute toimetulekut Eesti ühiskonnas ning parandada keeleoskuse omandamise kaudu nende suhtlust riigiasutustega. Keelekohvikute projekti rahastatakse ESFi abiga ning need alustavad tegevust 2024. aasta neljandas kvartalis. Keelekohvikutes saavad osaleda nii juba teenusel (riigikeele kursusel) osalevad kinni peetud isikud kui ka need, kes veel riigikeele koolitusel ei osale. ESFi lõimumis- ja keeleõppe tegevusi on planeeritud 2029. aasta lõpuni ning umbes 400 muu emakeelega kinnipeetavale. Seega muutub riigikeele omandamine vanglates kinnipeetavatele veelgi kättesaadavamaks.

Kehtiva määruse loomise ajal oli määruse eesmärk suunata kinni peetud isikuid õiguskuulekamale käitumisele ja enese arendamisele tasu maksmisega. Riigikeele omandamise soov peab tulema kinni peetud isiku sisemisest motivatsioonist, mitte väliste motivaatorite mõjul. Seejuures koheldakse vabaduses olevaid riigikeele õppijaid ebavõrdselt vanglas viibivate riigikeelt omandavate kinni peetavate isikutega, sest vanglas makstakse riigikeele koolitusel osalemise eest tasu. Tasu maksmine aga ei näita

alati isiku motiveeritust ega ka hoiakuid ja tahet riigikeelt õppida ning rääkida. Selgitame, et määruse jõustumisel tasu maksmise lõpetamine ja tulevikus selle potentsiaalne taastamine ei tähenda, et kinnipeetavatele tagantjärei riigikeele õppe koolitusel osalemise eest tasu makstakse.

Riigikontrolör juhtis 2019. aastal tähelepanu sellele, et Eestis on keeleõppe korraldus killustatud, koolituste hulk ei vasta vajadusele, terav puudus on kvalifitseeritud õpetajatest ning koolituste rahastamine sõltub oluliselt Eesti Töötukassa rahast ja Euroopa Liidu toetusest. Riigikontrolli audit näitas, et riik toetab täiskasvanute eesti keele kui teise keele õpet viie ministeeriumi – Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi – 32 tegevuse kaudu. Seetõttu on tarvis muuta ka kehtivat määrust, kuna Justiitsministeeriumi vanglateenistus on ainus asutus, mis maksab õppijale riigikeele koolitusel osalemise eest tasu. Teised riigiasutused selle eest tasu ei maksa, õppijad tasuvad koolituste eest ise. Seega seab niisugune korraldus teised riigikeele õppijad kinnipeetavatest õppijatega ebavõrdsesse olukorda.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõju

Määrus avaldab mõju täiskasvanud kinnipeetavatele, kes ei valda eesti keelt ning kes läbivad määruse jõustumise ajal vangla vahendatavat riigikeele koolitust, millel osalemise eest makstakse tasu. Eesti kolmes vanglas on 10.09.2024.a seisuga kokku 95 isikut, kes ei valda eesti keelt ning kes läbivad määruse jõustumise ajal vangla vahendatavat riigikeele koolitust tasemel A2 ja B1, mille osalemise eest makstakse neile tasu. Täpsustame, et A1 tasemel õppivaid kinnipeetavaid on kokku 10.09.2024.a seisuga 21 ning neile tasu ei maksta.

Sihtrühm

Muudatused mõjutavad peamiselt muud emakeelt kõnelevaid kinnipeetavaid isikuid ning vanglas töötavaid riigikeele õpetajaid.

Mõju kinnipeetavatele

Mõju kinnipeetavatele on väike. Vangistusseaduse § 34 lõige 4 sätestab, et kinnipeetavale, kes ei valda eesti keelt, antakse võimalus eesti keele õppimiseks. Kui eesti keele õpe ei toimu seaduse §-des 35 ja 36 sätestatu kohaselt, korraldab ja finantseerib eesti keele õpet vanglateenistus. Seega on ka edaspidi kinnipeetavatele, kes ei valda eesti keelt, riigikeele koolitus kättesaadav ning tasuta. Samuti tasub vanglateenistus ka edaspidi riigikeele õpetajate töötasu ning kinnipeetavate õppematerjalide eest. Määruse jõustudes ei maksta kinnipeetavatele enam tasu õppetöös osalemise eest.

Mõju saame lugeda väikseks, kuna kinnipeetavatel isikutel on võimalus osaleda keeleõppes keelekohvikute kaudu, kus lisaks keeleoskusele arendatakse nende igapäevase suhtlemise oskust. Eesmärk on toetada kinnipeetavate isikute toimetulekut Eesti ühiskonnas ning parandada keeleoskuse kaudu nende suhtlust riigiasutustega. Keelekohvikute projekti rahastatakse ESFi abiga ning keelekohvikud alustavad tegevust 2024. aasta neljandas kvartalis. Keelekohvikutes saavad osaleda nii juba teenusel (riigikeele kursusel) osalevad kinni peetud isikud kui ka isikud, kes veel koolitusel ei osale. ESFi lõimumis- ja keeleõppe tegevusi on planeeritud 2029. aasta lõpuni ning umbes 400 muu emakeelega kinnipeetavale. Seega muutub riigikeele omandamine vanglates kinnipeetavatele veelgi kättesaadavamaks.

Kokkuvõttes ei ole mõju muud emakeelt kõnelevatele kinnipeetavatele isikutele suur.

Mõju riigikeele õpetajatele

Määrus avaldab vähest mõju riigikeele õpetajatele. Riigikeele suurem kättesaadavus muude teenuste kaudu võib mõjutada riigikeele koolituste arvu vähenemist. Riigikeele õpetajad on vanglatesse tööle võetud tähtjaliste käsunduslepingutega ning üldjuhul kehtivad õpetajatega sõlmitud lepingud kas 2024. aasta detsembri lõpuni või muul ajal kuni 2025. aasta maikuuni. Seega juhul, kui riigikeele õppijate arv muutub, saavad vanglad kaaluda, kui paljude riigikeele õpetajatega soovitakse käsunduslepinguid pikendada.

Kokkuvõttes ei ole mõju riigikeele õpetajatele suur.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulusid ega eeldata sellest tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras. Vanglad on määruse muudatustest teadlikud ning arvestavad tööprotsesside võimaliku muutmise vajadusega, mis tekib määruse jõustumise järel.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitatakse Vabariigi Valitsuse reglemendi § 6 lõike 1 kohaselt kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Siseministeeriumile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Määrus edastatakse arvamuse avaldamiseks Integratsiooni Sihtasutusele, Töötukassale, Keeleametile ja Haridus- ja Noorteametile.